

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах глобальної світової інтеграції важливого значення для України набувають питання залучення в економіку країни іноземних інвестицій, однією з найефективніших форм здійснення яких є створення підприємств з іноземними інвестиціями. Такі підприємства відіграють значну роль в українській економіці, зокрема, сприяють залученню додаткових фінансових ресурсів, розширенню торговельних відносин із зарубіжними країнами, створенню додаткових та збереженню існуючих робочих місць, забезпечують доступ до сучасних технологій, розвинених моделей корпоративного управління, тим самим стимулюючи процес виробництва і створюючи конкурентоспроможну продукцію. Між тим, як свідчать дані Державної служби статистики України, протягом останніх років спостерігається зменшення обсягу залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України. Так, станом на 1 липня 2015 року обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал нерезидентів) з початку інвестування склав 42,851 млрд. дол. США, що на 7,17 млрд. дол. США менше, ніж на 1 липня 2014 року, та на 12,47 млрд. дол. США менше, ніж на 1 липня 2013 року.

При цьому діяльність підприємств з іноземними інвестиціями супроводжується низкою проблем, які зумовлені, зокрема, незавершеністю розробки окремих аспектів їх правового статусу, серед яких набуття статусу такими підприємствами, реалізація ними своїх прав і обов'язків тощо.

На відносини щодо створення, функціонування, припинення підприємств з іноземними інвестиціями поширюються положення Господарського та Земельного кодексів України, спеціального Закону України «Про режим іноземного інвестування» та інших нормативно-правових актів, що регулюють статус суб'єктів господарювання взагалі, і вказаних підприємств, зокрема. Однак окремі положення зазначених нормативно-правових актів щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями містять низку протиріч та інших недоліків, які потребують усунення, зокрема, щодо набуття та припинення статусу таких підприємств, майнової основи їх діяльності, забезпечення гарантій прав захисту.

Різні аспекти правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями досліджували вітчизняні науковці, зокрема, О.М. Вінник, Ю.М. Жорнокуй, О.Р. Кібенко, В.М. Коссак, В.А. Малига, В.В. Поєдинок, О.С. Семерак, Д.Е. Федорчук, С.М. Хеда, а також російські – Н.М. Вознесенська, Н.Г. Дороніна, Н.Г. Семилотіна, І.З. Фархутдинов та інші. Однак їх роботи в основному присвячені проблемам іноземного інвестування, а підприємства з іноземними інвестиціями при цьому розглядаються як одна з форм такого інвестування. Питання правового статусу комерційних організацій з іноземними інвестиціями в Російській Федерації досліджено О.О. Овчинниковим в дисертаційній роботі 2005 року («Правовое регулирование деятельности коммерческих организаций с иностранными инвестициями»). Разом з тим комплексного дослідження правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями в нових економічних умовах, що склалися в Україні, не проводилось.

Наведене вказує на актуальність та доцільність наукового дослідження правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями, що і стало підґрунтям для вибору теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Донецького національного університету в рамках тем: «Господарсько-правове забезпечення розвитку економіки України» (державна реєстрація № 0108U003267), «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (державна реєстрація № 0112U002868), в межах яких дисертанткою проведено дослідження правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями та запропоновано шляхи удосконалення статусу цих суб'єктів.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дисертаційного дослідження є розробка і обґрунтування пропозицій з удосконалення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями на основі дослідження законодавства України та інших країн, практики його застосування і відповідних теоретичних засад стосовно вказаних підприємств та суб'єктів господарювання у цілому.

Для реалізації вказаної мети поставлено та вирішено наступні завдання:

аналіз та уточнення визначення поняття підприємств з іноземними інвестиціями, виділення видів таких підприємств;

аналіз законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями, обґрунтування напрямів його удосконалення;

дослідження та доопрацювання положень щодо набуття і припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями;

дослідження та конкретизація положень щодо майнової основи діяльності підприємств з іноземними інвестиціями;

аналіз прав та обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями з обґрунтуванням пропозицій стосовно змісту цих прав і обов'язків;

аналіз та доопрацювання питання щодо гарантій прав підприємств з іноземними інвестиціями.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що складаються в процесі створення, функціонування та припинення підприємств з іноземними інвестиціями.

Предметом дослідження є правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи пізнання, а саме: історичний, порівняльно-правовий, спостереження, індукції і дедукції, аксіоматичний, формально-юридичний, системно-функціональний. Зокрема, історичний метод застосовувався в ході аналізу становлення і розвитку законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями; порівняльно-правовий метод – при порівнянні відповідних норм законодавства України та інших країн з метою формування пропозицій щодо удосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду. Метод спостереження використано при узагальненні практики створення та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями. З використанням методів індукції і дедукції та аксіоматичного

методу конкретизовано основні аспекти правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями. За допомогою формально-юридичного методу підготовлено пропозиції з удосконалення чинного законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями, а застосування системно-функціонального методу дозволило систематизувати та доопрацювати положення стосовно основних елементів цього статусу.

Теоретичну основу проведеного дослідження склали роботи вчених, присвячені питанням правового статусу суб'єктів господарювання взагалі та підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема: О.А. Беляневич, А.Г. Бобкової, В.М. Гайворонського, О.В. Гарагонича, Р.Ф. Гринюка, С.М. Грудницької, Р.А. Джабраїлова, З.М. Заменгоф, О.Р. Зельдіної, М.Г. Ісакова, В.М. Кравчука, В.В. Лаптева, І.М. Любимова, В.К. Мамутова, О.П. Подцерковного, Г.В. Пронської, В.В. Резнікової, О.В. Титової, І.В. Труша, В.В. Хахуліна, В.С. Щербини, О.С. Янкової та інші.

Емпіричну базу дослідження склали матеріали діяльності відповідних органів державної влади, підприємств з іноземними інвестиціями, статистичні дані, а також узагальнення практики, що містяться у матеріалах періодичного друку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше у вітчизняній науці господарського права проведено комплексне дослідження правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями, на основі чого доопрацьовано раніше відомі та розроблено нові положення стосовно такого статусу і підготовлено пропозиції, направлені на його удосконалення.

Наукова новизна одержаних у дисертації результатів конкретизується в наступних положеннях.

Вперше:

обґрунтовано пропозиції щодо встановлення особливих вимог до найменувань іноземних підприємств та спільних підприємств із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів із зазначенням того, що такі найменування повинні містити інформацію про вид підприємства (спільне або іноземне), його організаційно-правову форму та назву;

запропоновано періодизацію розвитку законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями із виділенням шести періодів, що характеризуються певними особливостями статусу таких підприємств: перший – 30-ті роки XIX ст. – 1917 р.; другий – 1917 р. – 20-ті роки XX ст.; третій – 30-ті роки – поч. 80-х років XX ст.; четвертий – поч. 1980-х – середина 1991 р., який охоплює три підперіоди: 1) 1983 – 1987 рр.; 2) поч. 1987 р. – 1990 р.; 3) 1990 р. – середина 1991 р.; п'ятий – середина 1991 р. – поч. 1996 р.; шостий – поч. 1996 р. і до сьогоднішня;

аргументовано позаконкурсне надання в оренду земельних ділянок та іншого майна державної і комунальної форм власності іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною чи вирішальною участю іноземних інвесторів у разі використання такого майна для реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки або пріоритетних інноваційних проектів.

Удосконалено положення щодо:

визначення поняття «підприємство з іноземними інвестиціями» з уточненням,

що таким є створене за законодавством України підприємство, у якому єдиним засновником (учасником) чи одним із засновників (учасників) є іноземний інвестор незалежно від розміру його частки у статутному (складеному) капіталі;

визначення понять іноземного підприємства та спільного підприємства як видів підприємств з іноземними інвестиціями шляхом уточнення, що іноземним підприємством є створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено лише іноземними інвесторами (одним або більше), а спільним підприємством є створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено одним або більше іноземними інвесторами та одним або більше іншими суб'єктами, що не є іноземними інвесторами;

набуття правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями з уточненням, що моментом набуття цього статусу новоутвореним підприємством запропоновано визначити момент державної реєстрації іноземного (спільного) підприємства як юридичної особи, а моментом набуття цього статусу діючим підприємством, щодо якого іноземний інвестор набув права засновника (учасника) – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів цього підприємства;

припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями з уточненням, що моментом припинення цього статусу запропоновано визначити момент державної реєстрації припинення спільного (іноземного) підприємства як юридичної особи, а у випадках припинення належних іноземному інвестору (іноземним інвесторам) прав засновника (учасника) підприємства з іноземними інвестиціями – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів цього підприємства;

порядку оформлення безмитного ввезення на територію України майна, що вноситься іноземними інвесторами до статутного (складеного) капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, а саме: запропоновано скасувати правило, яке передбачає необхідність подвійного підтвердження податковим органом фактичного внесення таких інвестицій шляхом проставлення відповідної відмітки на векселі, виданому для оформлення безмитного ввезення майна, і визначити натомість, що погашення векселя здійснюється векселедержателем (митним органом) на підставі поданого йому документа про державну реєстрацію іноземної інвестиції;

набуття підприємствами з іноземними інвестиціями права власності на земельні ділянки шляхом уточнення, що встановлені для іноземних юридичних осіб умови набуття права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення поширюються на спільні підприємства з вирішальною участю іноземних інвесторів та іноземні підприємства.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

розподілу спільних підприємств на групи залежно від розміру частки, належної іноземному інвестору (іноземним інвесторам) у їх статутному (складеному) капіталі, а саме запропоновано вирізняти спільні підприємства зі звичайною участю (частка до 10 відсотків), із значною участю (частка становить 10-50 відсотків) та з вирішальною участю (частка становить понад 50 відсотків);

основних напрямів удосконалення законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями з обґрунтуванням, що такими напрямами можуть стати: 1) на рівні ГК України – уточнення визначення поняття «підприємство з іноземними інвестиціями», зазначення видів таких підприємств (з одночасним уточненням визначення поняття «іноземне підприємство») та закріпленням визначення поняття «спільне підприємство»); 2) на рівні Закону України «Про режим іноземного інвестування» та інших спеціальних законів – уточнення наявних та закріплення нових положень щодо набуття та припинення статусу підприємств з іноземними інвестиціями, майнової основи діяльності таких підприємств, форм стимулювання цих підприємств до реалізації інвестиційних проєктів у пріоритетних галузях економіки і пріоритетних інноваційних проєктів, а також положень стосовно гарантій прав зазначених суб'єктів; 3) на рівні підзаконних нормативно-правових актів – уточнення положень щодо оформлення безмитного ввезення на територію України майна як внесків іноземних інвесторів до статутних (складених) капіталів підприємств з іноземними інвестиціями, державної реєстрації іноземних інвестицій та конкретизація умов і порядку здійснення такими підприємствами прав і обов'язків, закріплених спеціальними законами;

правового режиму майна, яке закріплюється засновником за іноземним підприємством на праві господарського відання, а саме, запропоновано встановлення права засновника визначати в установчих документах такого підприємства перелік випадків, за яких здійснення підприємством правомочності розпорядження потребує попереднього одержання згоди власника;

змісту прав і обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями шляхом обґрунтування пропозицій стосовно: 1) надання іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проєкти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проєкти чи виступають учасниками технологічних парків, права на застосування зниженої ставки податку на прибуток за умови спрямування вивільнених у зв'язку з цим коштів на збільшення обсягів виробництва, переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій; 2) надання іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які беруть участь у реалізації регіональних або місцевих інноваційних програм, права користуватися пільгами із сплати місцевих податків та зборів, наданими таким підприємствам у встановленому порядку за рішенням органів місцевого самоврядування; 3) закріплення обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями щодо здійснення соціальної діяльності, в тому числі недопущення погіршення становища їх працівників у порівнянні з умовами, встановленими законодавством України, та вирішення питань соціального розвитку підприємств за участю їх трудових колективів;

гарантій прав підприємств з іноземними інвестиціями з обґрунтуванням пропозицій щодо: 1) встановлення таких гарантій їх прав як гарантія у разі зміни законодавства, гарантія щодо примусових вилучень, гарантія компенсації і відшкодування збитків; 2) закріплення правила щодо незастосування

несприятливих змін податкового, валютного і митного законодавства до іноземних підприємств та спільних підприємств із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проекти чи виступають учасниками технологічних парків; 3) визначення строку виплати підприємствам з іноземними інвестиціями компенсації втрат і збитків, понесених цими підприємствами внаслідок реквізиції належного їм майна.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони заповнюють певною мірою прогалину у науці господарського права щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями. Теоретичні узагальнення, висновки та пропозиції, які сформульовано в роботі, можуть бути використані для подальшого удосконалення чинного законодавства, що визначає статус підприємств з іноземними інвестиціями. Дискусійні положення та висновки дисертації можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень проблем правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями. Положення дисертації можуть бути використані при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, коментарів до нормативно-правових актів, що визначають статус підприємств з іноземними інвестиціями, а також у практичній діяльності таких суб'єктів господарювання при вирішенні окремих питань щодо їх статусу.

Окремі положення результатів дисертаційної роботи використовуються при викладанні учбової дисципліни «Господарське право» (загальна частина) в Донецькому національному університеті МОН України (довідка № 01с/0113-44 від 17 вересня 2015 р.). Крім того, результати дослідження рекомендовано до використання в практичній діяльності Спільного українсько-німецького підприємства у формі Товариства з обмеженою відповідальністю «Д-р Клашка ГмБХ» (довідка № 256/17 від 20 серпня 2015 р.) та Товариства з обмеженою відповідальністю «МТГ Україна» (спільне українсько-литовське підприємство) (довідка № 150904/1 від 4 вересня 2015 р.).

Особистий внесок здобувачки. Результати дослідження отримані авторкою самостійно на основі аналізу наукових і періодичних публікацій, законодавства України та інших держав, матеріалів правозастосовної практики.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на: науково-практичній конференції «Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення» (Львів, 2007); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Удосконалення правового статусу учасників відносин у сфері господарювання» (Київ, 2008); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України» (Донецьк, 2008); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасна юридична наука думка» (Тернопіль, 2008); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Экономико-правовые исследования в XXI веке: возможности совершенствования правовых средств государственного регулирования хозяйственной деятельности в условиях членства Украины в ВТО» (Донецк, 2010), «Экономико-правовые исследования в XXI веке: Правовое обеспечение экономического суверенитета Украины в условиях углубления международной

інтеграції» (Донецьк, 2010); Регіональній науково-практичній конференції «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону» (Донецьк, 2013); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми розвитку законодавства і правозастосовної практики» (Тернопіль, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (Київ, 2015); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства» (Вінниця, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Особенности адаптации законодательства Молдовы и Украины к законодательству Европейского Союза» (Кишинев, 2015).

Публікації. За темою дисертації підготовлено 17 публікацій, з яких 5 статей – у фахових наукових виданнях, перелік яких затверджений у встановленому порядку.

Структура дисертації. Відповідно до мети, завдань і предмета дослідження дисертація складається із вступу, двох розділів, 6 підрозділів, висновків. Загальний обсяг дисертації складає 239 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить також список джерел із 291 найменування та 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Загальні положення про статус підприємств з іноземними інвестиціями» містить два підрозділи і присвячений дослідженню поняття і видів підприємств з іноземними інвестиціями, теоретичних основ правового статусу таких суб'єктів, а також законодавства щодо статусу цих суб'єктів.

У підрозділі 1.1. «Поняття і види підприємств з іноземними інвестиціями та теоретична основа їх правового статусу» проаналізовано законодавчі та наукові положення щодо визначення поняття підприємства з іноземними інвестиціями. З'ясовано, що існують різні підходи при вирішенні питань, пов'язаних із визнанням певних господарських організацій підприємствами з іноземними інвестиціями. На основі проведеного аналізу аргументовано, що визначальною ознакою таких підприємств є наявність у складі їх засновників (учасників) хоча б одного іноземного інвестора незалежно від способу набуття останнім прав засновника (корпоративних прав) та розміру його частки у статутному (складеному) капіталі підприємства. Виходячи з цього, запропоновано уточнене визначення поняття підприємства з іноземними інвестиціями.

За результатами дослідження змісту інших понять, які вживаються у законодавстві і науковій літературі для позначення окремих підприємств, щодо яких іноземні інвестори здійснюють права засновника (корпоративні права), аргументовано виокремлення таких видів підприємств з іноземними інвестиціями як іноземне підприємство і спільне підприємство. При цьому запропоновано іноземним підприємством вважати створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено лише іноземними інвесторами (одним або більше), а спільним підприємством - створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено одним або більше іноземними інвесторами та одним або більше іншими суб'єктами, що не є іноземними інвесторами.

Запропоновано вирізняти спільні підприємства із звичайною участю (частка іноземного інвестора у статутному (складеному) капіталі становить менше ніж 10 відсотків), значною участю (частка 10-50 відсотків) та вирішальною участю іноземних інвесторів (частка становить понад 50 відсотків).

Для забезпечення належної ідентифікації у господарському обороті іноземних підприємств, а також спільних підприємств із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів аргументовано встановлення особливих вимог до їх найменувань, із зазначенням того, що такі найменування повинні містити інформацію про вид підприємства (спільне або іноземне), його організаційно-правову форму (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство, підприємство) та назву.

З урахуванням загальної теорії права щодо сутності і видів правового статусу, а також напрацювань науки господарського права щодо правового статусу учасників відносин у сфері господарювання конкретизовано, що вживане у законодавстві і юридичній науці поняття правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями вказує на їх спеціальний (родовий) правовий статус, що являє собою сукупність закріплених законодавством спеціальних прав та обов'язків і інших ознак, які індивідуалізують ці підприємства з-поміж інших. Зазначено, що закріплення такого спеціального статусу спрямовано, з однієї сторони, на створення сприятливих умов для залучення у відповідних формах іноземних інвестицій в національну економіку, а з іншої сторони – на забезпечення захисту держави від ризиків, пов'язаних із набуттям іноземними інвесторами економічної влади щодо окремих галузей (об'єктів), які мають стратегічне значення для національної безпеки. Водночас поряд із спеціальним правовим статусом підприємства з іноземними інвестиціями також виступають носіями загального правового статусу (який є єдиним для всіх підприємств) та індивідуального правового статусу (який є персоналізованим щодо кожного існуючого підприємства з іноземними інвестиціями і відображає його фактичне становище у певний період часу).

У **підрозділі 1.2.** *«Законодавство щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями»* досліджено історію розвитку і сучасний стан такого законодавства, на основі чого запропоновано перспективні напрями його удосконалення.

В ході дослідження історичних аспектів формування законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями виділено шість періодів розвитку відповідного законодавства, а саме: перший – 30-ті роки XIX ст. – 1917 р. (в Російській імперії, до складу якої входила переважна частина українських земель, закладено правову базу для залучення іноземного капіталу, на основі якої створено перші акціонерні товариства за участю іноземних осіб); другий – 1917 р. – 20-ті роки XX ст. (проведено націоналізацію існуючих підприємств з іноземним капіталом; прийнято правові акти щодо залучення у народне господарство СРСР іноземного капіталу у формі концесій та участі в акціонерних змішаних товариствах); третій – 30-ті роки – поч. 80-х років XX ст. (проведено згортання залучення іноземного капіталу); четвертий – поч. 1980-х – середина 1991 р., який охоплює три підперіоди: 1) 1983 – 1987 рр. (законодавством дозволено

інвестування у спільні підприємства капіталу з країн-членів РЕВ); 2) поч. 1987 р. – 1990 р. (передбачено можливість створення спільних підприємств із залученням іноземного капіталу з соціалістичних та капіталістичних країн, а також тих, що розвиваються); 3) 1990 р. – середина 1991 р. (розширено положення законодавства про спільні підприємства; дозволено створення підприємств зі стовідсотковою участю іноземного капіталу); п'ятий – середина 1991 р. – поч. 1996 р. (створено власну законодавчу базу України у сфері іноземного інвестування, що встановлювала пріоритетне становище для іноземних інвесторів і спеціальний правовий режим для підприємств з іноземними інвестиціями в порівнянні з національними суб'єктами господарювання); шостий – поч. 1996 р. і до сьогодні (встановлено національний режим господарської діяльності для іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями, за винятками, передбаченими законодавством).

Проаналізовано чинні нормативно-правові акти, які містять положення щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями, та виявлено наявність в цих актах окремих недоліків. З урахуванням цього, для забезпечення системності, узгодженості та повноти правового регулювання обґрунтовано основні напрями удосконалення законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями: 1) на рівні ГК України – уточнення визначення поняття «підприємство з іноземними інвестиціями», зазначення видів таких підприємств (з одночасним уточненням визначення поняття «іноземне підприємство» та закріпленням визначення поняття «спільне підприємство»); 2) на рівні Закону України «Про режим іноземного інвестування» та інших спеціальних законів – уточнення наявних та закріплення нових положень щодо набуття та припинення статусу підприємств з іноземними інвестиціями, майнової основи діяльності таких підприємств, форм стимулювання цих підприємств до реалізації інвестиційних проєктів у пріоритетних галузях економіки і пріоритетних інноваційних проєктів, а також положень стосовно гарантій прав зазначених суб'єктів; 3) на рівні підзаконних нормативно-правових актів – уточнення положень щодо оформлення безмитного ввезення на територію України майна як внесків іноземних інвесторів до статутних (складених) капіталів підприємств з іноземними інвестиціями, державної реєстрації іноземних інвестицій та конкретизація умов і порядку здійснення такими підприємствами прав і обов'язків, закріплених спеціальними законами.

Розділ 2 «Характеристика правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями» містить чотири підрозділи, в яких досліджено питання набуття та припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями, майнової основи їх діяльності, права та обов'язки цих підприємств і гарантії їх прав.

У підрозділі 2.1. «Набуття та припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями» у розвиток запропонованого підходу до визначення поняття «підприємство з іноземними інвестиціями» зазначено, що підставами набуття такого статусу доцільно вважати: 1) утворення нового підприємства іноземним інвестором одноособово чи спільно з іншими засновниками; 2) придбання іноземним інвестором: а) акцій додаткової емісії або частки у статутному (складеному) капіталі діючого підприємства у разі збільшення

статутного (складеного) капіталу; б) акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) діючого підприємства у його учасника або у самого підприємства, яке викупило ці акції (частку); в) єдиного майнового комплексу діючого унітарного підприємства; г) прав засновника діючого унітарного підприємства. Надано характеристику цих підстав набуття підприємствами досліджуваного правового статусу.

Умотивовано, що вимога стосовно набуття статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс не узгоджується з іншими положеннями законодавства щодо статусу таких суб'єктів. У зв'язку з цим замість цього положення запропоновано закріпити, що моментом набуття новоутвореним підприємством статусу підприємства з іноземними інвестиціями є момент державної реєстрації іноземного (спільного) підприємства як юридичної особи, а моментом набуття цього статусу діючим підприємством, щодо якого іноземний інвестор набув права засновника (учасника) – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів цього підприємства.

Проаналізовано існуючі обмеження щодо набуття правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями, як-то: 1) обмеження на заснування та участь в окремих підприємствах іноземних осіб, зареєстрованих в офшорних зонах, перелік яких затверджено Кабінетом Міністрів України, країнах, включених FATF до списку країн, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та деяких інших країнах; 2) встановлення максимально допустимої частки участі іноземних інвесторів у статутних капіталах окремих підприємств, діяльність яких зачіпає публічні інтереси. Розглянуто досвід зарубіжних країн щодо захисту національних інтересів у відносинах з іноземними інвесторами, з урахуванням чого підтримано висловлену у науковій літературі пропозицію стосовно прийняття спеціального закону, що визначатиме стратегічні для держави сфери (галузі) економіки та встановлюватиме максимальну межу присутності в них іноземного капіталу.

Конкретизовано підстави припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями, а саме: 1) припинення спільного (іноземного) підприємства як юридичної особи; 2) відчуження іноземним інвестором (іноземними інвесторами) акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) підприємства резиденту України; 3) відчуження іноземним інвестором прав засновника діючого унітарного підприємства резиденту України; 4) припинення належних іноземному інвестору (іноземним інвесторам) прав засновника (учасника) підприємства з іноземними інвестиціями в інший спосіб.

Запропоновано визначити, що моментом припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями є момент державної реєстрації припинення спільного (іноземного) підприємства як юридичної особи, а у випадках припинення належних іноземному інвестору (іноземним інвесторам) прав засновника (учасника) підприємства з іноземними інвестиціями – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів цього підприємства.

У **підрозділі 2.2.** «*Майнова основа діяльності підприємств з іноземними інвестиціями*» досліджено особливості формування майна таких підприємств

шляхом передачі їм іноземних інвестицій у грошовій і негрошовій формах. Проаналізовано питання оформлення безмитного ввезення на територію України майна, що вноситься іноземними інвесторами до статутного (складеного) капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, а також питання державної реєстрації таких інвестицій. Виявлено, що чинний порядок оформлення безмитного ввезення зазначеного майна передбачає необхідність подвійного підтвердження податковим органом фактичного внесення іноземних інвестицій шляхом проставлення відмітки на різних документах – інформаційному повідомленні про фактичне внесення іноземних інвестицій та векселі, виданому для оформлення безмитного ввезення такого майна. У зв'язку з цим для спрощення вказаного порядку запропоновано скасувати правило, що передбачає необхідність проставлення такої відмітки податковим органом на цьому векселі, визначивши натомість, що погашення векселя здійснюється векселедержателем (митним органом) на підставі поданого йому документа про державну реєстрацію іноземної інвестиції.

Наголошується на доцільності оформлення іноземним інвестором та іншими засновниками (учасниками) підприємства домовленості у формі Протоколу погодження вартості інвестиції із зазначенням у ньому вартості майна, що вноситься до статутного (складеного) капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, валюти, в якій оцінюється інвестиція, курсу перерахування валют, моменту здійснення оцінки, а також про доцільність поширення на всі корпоративні підприємства з іноземними інвестиціями вимоги щодо проведення незалежної оцінки майна, яке вноситься до їх статутного (складеного) капіталу.

Конкретизовано, що базовим правовим титулом майна спільного або іноземного корпоративного підприємства є право власності, тоді як іноземне унітарне підприємство може мати майно на праві власності або на праві господарського відання. Встановлено, що правове підґрунтя для закріплення майна за іноземним підприємством на другому із названих правових титулів нині є недосконалим, у зв'язку з чим запропоновано закріпити право засновників іноземних унітарних підприємств визначати в установчих документах цих підприємств перелік випадків, за яких здійснення підприємством правомочності розпорядження потребує попереднього одержання згоди власника.

Наголошено, що одним з дієвих заходів, спрямованих на стимулювання підприємств з іноземними інвестиціями до здійснення господарської діяльності, яка становить підвищений інтерес для держави і суспільства, може стати створення підприємствам, які здійснюють таку діяльність, сприятливих умов для використання необхідних їм матеріальних ресурсів, що перебувають у власності держави і територіальних громад. У розвиток цієї тези обґрунтовано пропозиції щодо позаконкурсного надання в оренду земельних ділянок та іншого майна державної і комунальної форм власності іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною чи вирішальною участю іноземних інвесторів у разі використання такого майна для реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки або пріоритетних інноваційних проектів.

Встановлено, що вживане у нормативно-правових актах словосполучення «відчуження майна, що було ввезене в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями» не може тлумачитись

як таке, що охоплює господарські операції з відчуження іноземними інвесторами своїх акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) підприємств з іноземними інвестиціями. З урахуванням цього, для усунення проблем, що виникають при з'ясуванні підстав сплати підприємствами з іноземними інвестиціями ввізного мита, несплаченого при ввезенні на митну територію України зазначеного майна, запропоновано однією з таких підстав визнати відчуження іноземним інвестором належних йому акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) підприємства з іноземними інвестиціями протягом трьох років з часу зарахування на баланс підприємства майна, ввезеного в Україну як внеску до статутного (складеного) капіталу такого підприємства.

Допрацьовано положення щодо підстав перереєстрації та анулювання державної реєстрації іноземних інвестицій, а саме запропоновано визначити, що: 1) однією з підстав перереєстрації іноземних інвестицій є відчуження іноземним інвестором іншому іноземному інвестору акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) або прав засновника підприємства з іноземними інвестиціями; 2) підставами анулювання державної реєстрації іноземних інвестицій є, зокрема: а) припинення спільного (іноземного) підприємства як юридичної особи; б) відчуження іноземним інвестором акцій (частки у статутному (складеному) капіталі) підприємства резиденту України; в) відчуження іноземним інвестором прав засновника діючого унітарного підприємства резиденту України; г) припинення належних іноземному інвестору прав засновника (учасника) підприємства з іноземними інвестиціями в інший спосіб.

Підрозділ 2.3. *«Права та обов'язки підприємств з іноземними інвестиціями»* присвячено розгляду та уточненню змісту прав та обов'язків, наданих таким підприємствам.

Охарактеризовано співвідношення прав та обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями із такими категоріями як «господарська правосуб'єктність» та «господарська компетенція».

Встановлено, що підприємства з іноземними інвестиціями виступають носіями загальних прав і обов'язків, належних всім підприємствам, та спеціальних (належних лише їм) прав і обов'язків, що становлять основу їх спеціального правового статусу. Проаналізовано зміст зазначених спеціальних прав і обов'язків. Виявлено неузгодженості положень Земельного та Господарського кодексів України щодо набуття підприємствами з іноземними інвестиціями права власності на земельні ділянки. Запропоновано встановлені для іноземних юридичних осіб умови набуття права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення поширити на спільні підприємства з вирішальною участю іноземних інвесторів та іноземні підприємства.

Встановлено, що наявний обсяг спеціальних прав та обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями не передбачає достатніх стимулів для іноземного інвестування. Проаналізовано підходи до вирішення цього питання, в окремих зарубіжних країнах. Обґрунтовано надання: 1) іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проекти чи виступають учасниками технологічних парків

права на застосування зниженої ставки податку на прибуток за умови спрямування вивільнених у зв'язку з цим коштів на збільшення обсягів виробництва, переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій; 2) іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які беруть участь у реалізації регіональних або місцевих інноваційних програм, права користуватися пільгами із сплати місцевих податків та зборів, наданими таким підприємствам у встановленому порядку за рішенням органів місцевого самоврядування.

Для посилення гарантій захисту працівників підприємств з іноземними інвестиціями запропоновано закріпити обов'язки цих підприємств щодо здійснення соціальної діяльності, в тому числі недопущення погіршення становища їх працівників у порівнянні з умовами, встановленими законодавством України, та вирішення питань соціального розвитку підприємств за участю їх трудових колективів.

У підрозділі 2.4. «Гарантії прав підприємств з іноземними інвестиціями» з'ясовано, що закріплюючи ряд гарантій прав іноземних інвесторів, законодавство України не містить спеціальних положень щодо таких гарантій саме для підприємств з іноземними інвестиціями. Запропоновано встановити такі гарантії їх прав як: гарантія у разі зміни законодавства; гарантія щодо примусових вилучень; гарантія компенсації і відшкодування збитків.

Щодо гарантії у разі зміни законодавства обґрунтовано закріплення правила про незастосування несприятливих змін валютного, митного і податкового законодавства до іноземних підприємств та спільних підприємств із значною і вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проекти чи виступають учасниками технологічних парків.

При поширенні на підприємства з іноземними інвестиціями гарантії щодо примусових вилучень запропоновано визначити, що майно підприємств з іноземними інвестиціями в Україні не підлягає націоналізації. Органи державної влади та їх посадові особи не мають права реквізувати майно підприємств з іноземними інвестиціями, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути здійснена лише на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і в порядку, встановленому законом. Щодо майна підприємств з іноземними інвестиціями не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками до націоналізації та реквізиції, крім випадків конфіскації такого майна на підставі і в порядку, встановленому законом.

При встановленні у законодавстві такої гарантії прав підприємств з іноземними інвестиціями як гарантія компенсації і відшкодування збитків запропоновано вирізнити: 1) відшкодування збитків, завданих підприємству з іноземними інвестиціями незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб; 2) компенсацію втрат і збитків, понесених підприємством з іноземними інвестиціями внаслідок реквізиції. Водночас для забезпечення дієвості такої гарантії запропоновано встановити, що виплата підприємствам з іноземними інвестиціями зазначеної

компенсації повинна здійснюватись протягом тримісячного строку з дня проведення реквізиції.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні пропозицій щодо удосконалення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями з метою створення умов для посилення позитивного соціально-економічного ефекту від діяльності таких підприємств. В ході проведеного дослідження отримано такі основні результати:

1. Удосконалено поняття «підприємство з іноземними інвестиціями», під яким запропоновано розуміти створене за законодавством України підприємство, у якому єдиним засновником (учасником) чи одним із засновників (учасників) є іноземний інвестор незалежно від розміру його частки у статутному (складеному) капіталі. Обґрунтовано поділ підприємств з іноземними інвестиціями на такі як: 1) іноземне підприємство – створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено лише іноземними інвесторами (одним або більше); 2) спільне підприємство – створене за законодавством України підприємство, склад засновників (учасників) якого представлено одним або більше іноземними інвесторами та одним або більше іншими суб'єктами, що не є іноземними інвесторами. Умотивовано вирізнення спільних підприємств зі звичайною, значною та вирішальною участю іноземних інвесторів у статутному (складеному) капіталі.

Аргументовано встановлення спеціальних вимог до найменувань іноземних підприємств, а також спільних підприємств із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів, із зазначенням у їх найменуванні інформації про вид підприємства (спільне або іноземне), його організаційно-правову форму (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство, підприємство) та назву.

2. Розроблено періодизацію розвитку законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями із виділенням шести періодів з 30-тих років XIX ст. до сьогодення.

Обґрунтовано основні напрями удосконалення чинного законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями на рівні Господарського кодексу України, Закону України «Про режим іноземного інвестування» та інших спеціальних законів, підзаконних нормативно-правових актів з конкретизацією положень щодо кожного рівня.

3. Доопрацьовано положення щодо набуття та припинення правового статусу підприємства з іноземними інвестиціями з обґрунтуванням, що: 1) моментом набуття цього статусу новоутвореним підприємством має бути момент державної реєстрації іноземного (спільного) підприємства як юридичної особи, а моментом набуття цього статусу діючим підприємством, щодо якого іноземний інвестор набув права засновника (учасника) – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів такого підприємства; 2) моментом припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями має бути момент

державної реєстрації припинення спільного (іноземного) підприємства як юридичної особи, а у випадках припинення належних іноземному інвестору (іноземним інвесторам) прав засновника (учасника) підприємства з іноземними інвестиціями – момент державної реєстрації відповідних змін до установчих документів цього підприємства.

4. Обґрунтовано пропозиції стосовно спрощення порядку оформлення безмитного ввезення на територію України майна, що вноситься іноземними інвесторами до статутного (складеного) капіталу підприємств з іноземними інвестиціями, а саме, запропоновано скасувати правило стосовно проставлення такої відмітки податковим органом на цьому векселі, визначивши натомість, що погашення векселя здійснюється векселедержателем (митним органом) на підставі поданого йому документа про державну реєстрацію іноземної інвестиції.

Для конкретизації змісту правового режиму майна, яке закріплюється засновником за іноземним підприємством на праві господарського відання, аргументовано встановлення права засновника визначати в установчих документах такого підприємства перелік випадків, за яких здійснення підприємством правомочності розпорядження потребує попереднього одержання згоди власника.

Аргументовано позаконкурсне надання в оренду земельних ділянок та іншого майна державної і комунальної форм власності іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною чи вирішальною участю іноземних інвесторів у разі використання такого майна для реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки або пріоритетних інноваційних проектів.

5. Уточнено, що поряд із загальними правами і обов'язками, належними всім підприємствам, підприємства з іноземними інвестиціями виступають носіями спеціальних (належних лише їм) прав і обов'язків, що становлять основу їх спеціального правового статусу, та конкретизовано зміст останніх прав і обов'язків.

Обґрунтовано пропозиції щодо уточнення положень стосовно набуття підприємствами з іноземними інвестиціями права власності на земельні ділянки шляхом закріплення правила, згідно з яким встановлені для іноземних юридичних осіб умови набуття права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення поширюються на спільні підприємства з вирішальною участю іноземних інвесторів та іноземні підприємства.

Аргументовано надання: 1) іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проекти чи виступають учасниками технологічних парків права на застосування зниженої ставки податку на прибуток за умови спрямування вивільнених у зв'язку з цим коштів на збільшення обсягів виробництва, переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій; 2) іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів, які беруть участь у реалізації регіональних або місцевих інноваційних програм, права користуватися пільгами із сплати місцевих податків та зборів, наданими таким підприємствам у встановленому порядку за рішенням органів місцевого самоврядування.

Запропоновано закріплення обов'язків підприємств з іноземними інвестиціями щодо здійснення соціальної діяльності, в тому числі недопущення погіршення становища їх працівників у порівнянні з умовами, встановленими законодавством України, та вирішення питань соціального розвитку підприємств за участю їх трудових колективів.

6. Обґрунтовано пропозиції щодо надання іноземним підприємствам та спільним підприємствам із значною та вирішальною участю іноземних інвесторів, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки або пріоритетні інноваційні проекти чи виступають учасниками технологічних парків, гарантії щодо незастосування несприятливих змін податкового, валютного, митного законодавства протягом строку реалізації відповідних інвестиційних (інноваційних) проєктів (строку участі підприємства у технологічному парку).

З метою гарантування захисту майнових прав підприємств з іноземними інвестиціями запропоновано встановити тримісячний строк для виплати таким підприємствам компенсації у випадках примусового вилучення державою належного їм майна.

На основі результатів дослідження підготовлено пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Господарського, Земельного, Податкового, Митного кодексів України, законів України «Про режим іноземного інвестування», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про оренду державного та комунального майна», «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Липницька, Є. О. Підприємства з іноземними інвестиціями: визначення понять / Є. О. Липницька // Гармонизация законодательства Украины и международная интеграция: внешнеэкономическая деятельность: сб. науч. тр. / НАН Украины; Ин-т економіко-правових досліджень / відп. ред. В. К. Мамутов. – Донецьк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2007. – С. 285–295.

2. Липницька, Є. О. Стимулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // Правове регулювання господарських відносин в окремих галузях економіки: напрями вдосконалення: зб. наук. пр. / НАН України; Ін-т економіко-правових досліджень / відп. ред. В. К. Мамутов. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – С. 177–188.

3. Липницька, Є. О. Захист національної економічної безпеки від негативного впливу іноземного капіталу / Є. О. Липницька // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка «Екологія. Економіка. Право». – 2010. – Спец. вип. № 3: у 2 Ч. – 2 Ч. – С. 63–69.

4. Липницька, Є. О. Щодо набуття права власності на землю підприємствами з іноземними інвестиціями та іноземними підприємствами / Є. О. Липницька // Правничий часопис Донецького університету. – 2011. – № 1 (25). – С. 125–128.

5. Липницкая, Е. Становление и развитие законодательства Украины, регулирующего статус предприятий с иностранными инвестициями / Е. Липницкая // *Legea si viata (Republica Moldova)*. – 2015. – № 8. – С. 42–47.

6. Липницька, Є. О. Підприємства з іноземними інвестиціями: поняття та види / Є. О. Липницька // *Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України: монографія / за наук. ред. А. Г. Бобкової та А. М. Захарченка*. – Донецьк: Юго-Восток, 2013. – С. 88–97.

7. Липницька, Є. О. Питання співвідношення понять «підприємства з іноземними інвестиціями» та «спільного підприємства» / Є. О. Липницька // *Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення: матеріали міжнародної науково-практ. конф. (Львів, 13–14 грудня 2007 р.)*, / відп. ред. д-р екон. наук, проф. О. Є. Кузьмін. – Львів: НВФ «Українські технології», 2007. – С. 153–158.

8. Липницька, Є. О. Державне регулювання допуску іноземних інвестицій в національну економіку / Є. О. Липницька // *Господарсько-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України: збірник тез Всеукраїнської науково-практ. конф. «Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку сучасної економіки України» (Донецьк, 14 листопада 2008 р.)*: у 3 Ч. – Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2008. – Ч. 2. – С. 182–185.

9. Липницька, Є. О. Окремі проблеми надання пільг підприємствам з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // *Сучасна юридична наукова думка: матеріали міжнародної науково-практ. інтернет-конференції (Тернопіль, 9 грудня 2008 р.)*. – Тернопіль, 2008. – С. 52–56.

10. Липницька, Є. О. Роль контролю іноземного інвестора у визначенні правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // *Удосконалення правового статусу учасників відносин у сфері господарювання: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практ. конф. (Київ, 20 листопада 2008 р.)* / редкол.: О. Д. Крупчан (голова), В. В. Луць, М. К. Галянтич та ін. – К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009. – С. 170–174.

11. Липницька, Є. О. Щодо питання лібералізації режиму іноземного інвестування в умовах СОТ / Є. О. Липницька // *Економіко-правові дослідження в ХХІ столітті: можливості удосконалення правових засобів державного регулювання господарської діяльності в умовах членства України в ВТО: матеріали П'ятої міжнародної науково-практ. інтернет-конференції (Донецьк, 1–7 червня 2010 г.)* / науч. ред. В. К. Мамутов; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: Изд-во «Ноулідж» (донецкое отделение), 2010. – С. 107–116.

12. Липницька, Є. О. Іноземне інвестування та економічна безпека: зарубіжний досвід / Є. О. Липницька // *Економіко-правові дослідження в ХХІ столітті: правове забезпечення економічного суверенітету України в умовах углублення міжнародної інтеграції: матеріали Шостої міжнародної науково-практ. інтернет-конференції (Донецьк, 21–30 вересня 2010 г.)* / науч. ред. В. К. Мамутов; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: Изд-во «Ноулідж» (донецкое отделение), 2010. – С. 181–188.

13. Липницька, Є. О. Щодо гарантії захисту прав підприємств з іноземними інвестиціями в разі змін законодавства / Є. О. Липницька // Проблеми розвитку законодавства і правозастосовчої практики: матеріали міжнародної науково-практ. інтернет-конференції (Тернопіль, 9 квітня 2013 р.) – Тернопіль, 2013. – С. 86–90.

14. Липницька, Є. О. Щодо гарантії захисту прав підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств / Є. О. Липницька // Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону: матеріали регіональної науково-практ. конф. з нагоди 30-річчя економіко-правового факультету Донецького національного університету (Донецьк, 12 квітня 2013 р.) / за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. Г. Бобкової. – Донецьк: ДонНУ, 2013. – С. 81–82.

15. Липницька, Є. О. Окремі аспекти формування статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // Особливості адаптації законодавства Молдови и України к законодавству Европейского Союза: матеріали міжнародної науково-практ. конф. (г. Кишинев, 27–28 марта 2015 г.) / орг. ком.: Бужор В. [и др.]. – Кишинев: Б. и., 2015 (Tirog. «Cetatea de Sus»). – Ч. 1. – С. 171–174.

16. Липницька, Є. О. Окремі аспекти припинення підприємств з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: Міжнародна науково-практ. конф. (м. Київ, 10–11 квітня 2015 р.). – К.: Центр правових наукових досліджень, 2015. – Ч. 1. – С. 120–122.

17. Липницька, Є. О. Щодо господарської компетенції підприємств з іноземними інвестиціями / Є. О. Липницька // Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: Матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф., присвяченої 50-ій річниці створення Донецького національного університету та 30-ій річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (м. Вінниця, 14–15 травня 2015 р.) / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук А. Г. Бобкової; Донецький національний університет – Вінниця: ДонНУ, 2015. – С. 161–164.

АНОТАЦІЯ

Липницька Є.О. Правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Донецький національний університет МОН України, Вінниця, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями. У роботі запропоновано уточнене визначення поняття підприємства з іноземними інвестиціями та його видів (спільного підприємства та іноземного підприємства); розроблено періодизацію розвитку законодавства щодо статусу підприємств з іноземними інвестиціями та обґрунтовано основні напрями його удосконалення. Доопрацьовано положення щодо набуття та припинення правового статусу підприємств з іноземними інвестиціями; конкретизовано положення щодо майнової основи їх діяльності; уточнено зміст прав та обов'язків,

наданих таким підприємствам; доопрацьовано питання щодо гарантії прав підприємств з іноземними інвестиціями.

Ключові слова: підприємство з іноземними інвестиціями, спільне підприємство, іноземне підприємство, іноземні інвестиції, набуття та припинення правового статусу, майнова основа, права, обов'язки, гарантії.

АННОТАЦІЯ

Липницькая Е.А. Правовой статус предприятий с иностранными инвестициями. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Донецкий национальный университет МОН Украины, Винница, 2015.

Диссертация посвящена проблемам правового статуса предприятий с иностранными инвестициями. В работе исследованы: понятие и виды предприятий с иностранными инвестициями, развитие законодательства, определяющего статус предприятий с иностранными инвестициями, вопросы приобретения и прекращения правового статуса предприятия с иностранными инвестициями, имущественная основа их деятельности, права, обязанности, а также гарантии прав предприятий с иностранными инвестициями.

В первом разделе проанализированы теоретические и правовые положения относительно определения понятия предприятия с иностранными инвестициями. Аргументировано, что определяющим признаком таких предприятий целесообразно считать наличие в составе их учредителей (участников) хотя бы одного иностранного инвестора независимо от способа приобретения последним прав учредителя (корпоративных прав) и размера его доли в уставном (складочном) капитале предприятия. Исходя из этого, предложено уточненное определение понятия предприятия с иностранными инвестициями, а также его видов (совместного предприятия и иностранного предприятия). С целью учета степени участия иностранных инвесторов в совместных предприятиях в рамках применения в отношении них государством ограничительных или стимулирующих мер предложено выделять совместные предприятия с обычным, значительным и решающим участием иностранных инвесторов. Исследовано историю развития и современное состояние законодательства, определяющего статус предприятий с иностранными инвестициями, на основе чего предложены перспективные направления его совершенствования.

Во втором разделе работы исследованы вопросы приобретения и прекращения правового статуса предприятия с иностранными инвестициями с уточнением оснований и момента его приобретения и прекращения. Проведен анализ формирования имущественной основы деятельности предприятий с иностранными инвестициями; конкретизированы возможности таких предприятий по распоряжению имуществом, переданным им учредителями (участниками), и приобретенным в процессе дальнейшей хозяйственной деятельности. Обоснованы предложения по применению мер, направленных на стимулирование предприятий с иностранными инвестициями к осуществлению хозяйственной деятельности, имеющей повышенный интерес для государства и общества. Уточнено содержание

прав и обязанностей предприятий с иностранными инвестициями с учетом их деления на общие и специальные. Обосновано предоставление иностранным предприятиям и совместным предприятиям со значительным и решающим участием иностранных инвесторов, которые реализуют инвестиционные проекты в приоритетных отраслях экономики или приоритетные инновационные проекты, или выступают участниками технологических парков, прав на налоговые льготы. Предложено установить такие гарантии прав предприятий с иностранными инвестициями как: гарантия в случае изменения законодательства; гарантия от принудительных изъятий; гарантия компенсации и возмещения убытков.

На основе результатов исследования подготовлены предложения о внесении изменений и дополнений в Хозяйственный, Земельный, Налоговый, Таможенный кодексы Украины, закон Украины «О режиме иностранного инвестирования» и др.

Ключевые слова: предприятие с иностранными инвестициями, совместное предприятие, иностранное предприятие, иностранные инвестиции, приобретение и прекращение правового статуса, имущественная основа, права, обязанности, гарантии.

ANNOTATION

Lypnytska Y.O. Legal Status of Companies with Foreign Participation. – Manuscript Copyright.

Ph.D. in Law (Candidate of Legal Sciences) Thesis, specialization 12.00.04 – commercial law, commercial procedural law. – Donetsk National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnitsa, 2015.

The thesis researches the legal status of companies with foreign participation. The author introduces an improved definition of a company with foreign participation and its types (joint venture and foreign enterprise). The development of the legal framework related to the status of companies with foreign participation is divided into periods. The thesis substantiates the major ways of improvement of the relevant legal framework. Regulations on acquisition and termination of the legal status of companies with foreign participation have been revised; material basis of their activities has been made more specific; rights and responsibilities of such enterprises have been clarified; the issue of the guarantees of the rights of companies with foreign participation has been elaborated.

Key words: company with foreign participation, joint venture, foreign enterprise, foreign investments, acquisition and termination of legal status, material basis, rights, responsibilities, guarantees.